

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2015/16:369

av Nooshi Dadgostar m.fl. (V)

Handlingsplan mot hemlöshet

1 Innehållsförteckning

1	Innehållsförteckning	1
2	Förslag till riksdagsbeslut	1
3	Bostad är en social rättighet	2
4	Hemlösheten måste byggas bort	2
4.1	Investeringsstöd för bostäder med rimliga hyror	2
4.2	Ökad risk för fler äldre i hemlöshet	3
5	Nationell handlingsplan mot hemlöshet	3
6	Sänk kraven för hyreskontrakt	4
6.1	Minska antalet vräkningar	4
6.2	Möjliggör övertagande av hyreskontrakt	5
6.3	Godkänn ekonomiskt bistånd som inkomst	5
7	Allas rätt till bostad	6
7.1	Bostad Först	6

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör få i uppdrag att ta fram en nationell handlingsplan med en nollvision för hemlösheten och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det inte ska vara möjligt att vräka barnfamiljer innan dessa har ett fullvärdigt alternativt boende att flytta till, och riksdagen tillkännager detta för regeringen.

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag som innebär att människor efter en rimlig tid ska få ta över bostadskontraktet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ekonomiskt bistånd bör godkännas som inkomst på bostadsmarknaden och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om allas rätt till bostad och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Bostad Först och tillkännager detta för regeringen.

3 Bostad är en social rättighet

För Vänsterpartiet är bostaden en social rättighet. Med det menar vi att alla människor ska ges likvärdiga möjligheter att leva i goda bostäder i bra miljöer till rimliga kostnader. Bostaden utgör en viktig förutsättning för människors möjligheter att förverkliga sina livsprojekt. Att vara utan bostad är att vara berövad rätten till ett fullgott liv. I dag råder det en akut bostadsbrist i stora delar av Sverige, inte minst i storstadsregionerna. Enligt Boverket bedömer över hälften av landets kommuner att de har brist på bostäder. Drygt 80 procent av Sveriges befolkning bor i kommuner där det råder bostadsbrist.

4 Hemlösheten måste byggas bort

Hemlösheten slår hårdast mot människor som har små ekonomiska resurser och som inte är attraktiva på en marknadsanpassad bostadsmarknad. Orsakerna till hemlöshet och utestängning från bostadsmarknaden kan finnas på både strukturell, institutionell och individuell nivå. Hemlösheten är dock i huvudsak en bostadspolitisk fråga som inte bara kan lösas av socialtjänsten. Bostadsbristen behöver byggas bort, annars riskerar de ekonomiskt svagaste hyresgästerna att tvingas bort till tillfälliga bostadslösningar.

4.1 Investeringsstöd för bostäder med rimliga hyror

För att komma till rätta med hemlösheten krävs att dagens enorma brist på hyresrätter med rimliga hyror åtgärdas. Avsaknaden av hyresrätter drabbar främst personer som inte är etablerade på bostadsmarknaden eller som behöver flytta men inte har råd att köpa en bostad. Efter att länge ha legat på historiskt låga nivåer har takten i bostadsbyggandet ökat de senaste åren. Trots detta står byggandet inte i proportion till befolkningstillväxten och de stora behov av bostäder som finns.

Vänsterpartiet vill möta bostadsbristen med ett ökat bostadsbyggande. Från politiskt håll behövs kraftfulla åtgärder och ansvarstagande. Vänsterpartiet har därför under många år drivit förslaget om att införa ett investeringsstöd för att stimulera ett ökat byggande. Därför är vi mycket glada över det förslag till statligt investeringsstöd för byggande av hyresrätter som Vänsterpartiet och regeringen är överens om i budgetpropositionen för 2016. Precis som Vänsterpartiet länge har föreslagit, ställs det för att få del av stödet krav på att hyrorna ska bli rimliga. De nya bostäderna ska förmedlas på ett transparent sätt och rimliga inkomstkrav ska ställas på den sökandes ekonomi. Vänsterpartiet och regeringen är också överens om en stimulans till kommuner för ökat byggande och effektiviserad handläggning.

4.2 Ökad risk för fler äldre i hemlöshet

Stockholms Stadsmission publicerar årliga rapporter om hemlöshet, framför allt gällande kommunerna i Stockholmsregionen. I den senaste rapporten ”Hemlös 2014”, fokuserar man särskilt på situationen för äldre i hemlöshet. Bakgrunden är att stadsmissionen har märkt både ett växande behov av hjälp och en skillnad i de behov som människor över 65 år söker stöd för. Från att främst ha anordnat aktiviteter som syftar till att skapa social gemenskap har stadsmissionen blivit tvungen att hjälpa äldre människor med basbehov som mat och hyra. En av slutsatserna i rapporten är också att det finns en ökad risk för hemlöshet bland äldre de kommande åren. Detta beror inte minst på att antalet äldre kommer att öka, att många pensionärer har en svag privatekonomi och på en dåligt fungerande bostadsmarknad.

I det budgetförslag som Vänsterpartiet och regeringen är överens om för 2016 ryms förstärkningar för äldres ekonomi, t.ex. sänkt skatt för pensionärer och avgiftsfri primärvård för personer som är 85 år och äldre. Men i syfte att underlätta för äldre på bostadsmarknaden föreslår vi också att det införs ett nytt investeringsstöd för bostäder till äldre. Stödet kan användas till ny- och ombyggnation av hyresbostäder för äldre. Pengarna kan också användas till mindre anpassningar av gemensamma utrymmen i det befintliga bostadsbeståndet.

5 Nationell handlingsplan mot hemlöshet

Enligt Socialstyrelsens senaste nationella mätning av hemlösheten år 2011 var ca 34 000 människor hemlösa eller utestängda från den ordinarie bostadsmarknaden. Situationen för dessa människor skiljer sig mycket åt. En del bor på institutioner och kategoriboenden, andra har missbruksproblem, vissa befinner sig i relativt långsiktiga boendelösningar och ytterligare en kategori befinner sig i akut hemlöshet och bor utomhus eller på härbärgen. Det finns följaktligen också en rad olika metoder att mäta

och definiera hemlöshet, men oavsett vilken vi väljer är det inte värdigt att låta någon människa stå utan eget boende.

Stora grupper lever också på gränsen till fattigdom och hemlöshet. För att förhindra att de hamnar där krävs verktyg för kommuner och stat för att dels förebygga hemlöshet och dels bekämpa den som redan är ett faktum. Som redan nämnts är det avgörande att bygga bostäder som människor har råd att bo i. Även bostadsbidragen måste fungera på ett sådant sätt att de grupper som av ekonomiska skäl i dag inte kan söka eller behålla bostäder får en rimlig möjlighet att göra det. Därutöver krävs regleringar så att bostadsförsörjningen fungerar och bostäder kan fördelas under ordnade och icke-diskriminerande former.

Allas rätt till en egen bostad borde vara självklar i Sverige. Problemet med hemlöshet är nationellt och regeringen bör därför ta ett nationellt ansvar. Det var också en av de slutsatser som presenterades av den tidigare regeringens hemlöshetssamordnare eftersom det i dag saknas en nationellt antagen plan för hur arbetet mot hemlöshet ska bedrivas och samordnas. Regeringen bör få i uppdrag att ta fram en nationell handlingsplan med en nollvision för hemlösheten. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6 Sänk kraven för hyreskontrakt

Dagens bostadsbrist gör att hyresvärdar kan sålla bort hyresgäster med hjälp av högt ställda inkomstkrav. Det kan handla om att det ställs krav på fast anställning, eller i alla fall långa vikariat, eller att man inte har betalningsanmärkningar. Även de allmännyttiga bostadsbolagen ställer höga inkomstkrav. I Stockholm krävde tidigare nästan alla hyresvärdar en årsinkomst som är tre gånger högre än hyresutgifterna. Sedan årsskiftet är det kravet borttaget i Stockholms allmännyttiga bostadsbolag. Hos privata hyresvärdar kan kraven fortfarande vara så höga eller högre. Att ställa omotiverat höga inkomstkrav ökar bostadssegregationen och gör det svårare för många att få ett förstahandskontrakt. Det bör därför utredas vad man kan göra för att de allmännyttiga bostadsbolagen inte ska kunna ställa orimliga inkomstkrav.

6.1 Minska antalet vräkningar

Från slutet av 1980-talet till mitten av 1990-talet ökade antalet verkställda vräkningar mycket kraftigt. Det huvudsakliga skälet var kraftiga hyreshöjningar i kombination med att kommunala och privata bostadsföretag började tillämpa en hårdare linje mot hushåll med hyresskulder.

Den absoluta majoriteten av verkställda vräkningar sker p.g.a. hyresskuld. För en andel av de vräktas är vräkningsgrunden upprepade försenade hyresbetalningar, trots

att ingen hyresskuld kvarstår. Sådana förseningar kan bero på slarv, bristande kunskap om hyreslagens regler och tillämpningar, eller oregelbundna utbetalningar av löner och inkomster från socialförsäkringarna. Ungdomar är en grupp som ofta finns i den här kategorin. I andra sammanhang är en vanlig konsekvens av försenade betalningar att man får en betalningspåminnelse och därefter någon form av straffavgift. Detta borde vara en rimlig ordning också när det gäller försenad hyresinbetalning.

Det finns barnfamiljer som saknar bostad och t.o.m. tvingas att vara med om vräkningar. När barn vräks försämras deras boendesituation dramatiskt, de förlorar sitt sociala sammanhang, tvingas byta skola och mår dåligt av den kris deras föräldrar hamnat i. Glädjande nog så minskade antalet barn som berördes av vräkning från 504 till 459 mellan 2013 och 2014. Trots detta måste det fastslås att det är oacceptabelt att barn är hemlösa.

Det ska inte vara möjligt att vräka barnfamiljer innan dessa har ett fullvärdigt alternativt boende att flytta till. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.2 Möjliggör övertagande av hyreskontrakt

Socialtjänsten har under en längre tid fått ta ett allt större ansvar för personer som inte kommer in på den ordinarie bostadsmarknaden. Enligt Boverket hyr många kommuner ut lägenheter med olika specialkontrakt, vanligtvis andrahandskontrakt, till personer som är utestängda från den ordinarie bostadsmarknaden. Det är dock ytterst få av de boende som får ta över kontrakten. Detta är en orimlig situation. Den sekundära bostadsmarknaden ska inte öka år efter år därför att bostadsföretagen vägrar låta människor med små ekonomiska möjligheter ta över kontrakten.

Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag som innebär att människor efter en rimlig tid ska få ta över kontraktet och därigenom får ett eget självständigt boende. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.3 Godkänn ekonomiskt bistånd som inkomst

För många hemlösa är ekonomiskt bistånd den vanligaste inkomstkällan. Eftersom många hyresvärdar inte godkänner ekonomiskt bistånd som inkomst, utestängs personerna därmed också från den ordinarie bostadsmarknaden. Detta försätter människor, men också socialtjänsten, i en omöjlig situation. Regeringen bör ta initiativ för att ändra på detta förhållande så att också ekonomiskt bistånd godkänns som inkomst på bostadsmarknaden.

Ekonomiskt bistånd bör godkännas som inkomst på bostadsmarknaden. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7 Allas rätt till bostad

Vänsterpartiet anser att alla människor ska ha rätt till en bostad. Som socialtjänstlagen tolkas i dag garanteras inte hemlösa rätten till eget boende utan endast ”tak över huvudet”. Vi menar att bostadspolitikerna måste styras av ett rättighetsperspektiv i enlighet med regeringsformen. Rätten till bostad skulle kunna inarbetas i socialtjänstlagen så att den kompletteras med en bestämmelse om att rätt till bistånd också ska omfatta rätten till en egen bostad.

Avsaknaden av en bostad är naturligtvis ett reellt problem även för dem som inte är klienter hos socialtjänsten. I dessa fall är det inte rimligt att den enskilde ska behöva vända sig till socialtjänsten för att kunna tillförsäkras en adekvat bostad. Socialtjänsten är inte heller dimensionerad för att klara av en sådan uppgift. Rätt till bostad i fall där socialtjänstlagen inte är tillämplig skulle i stället kunna inarbetas i nu gällande lag om kommunernas bostadsförsörjningsansvar. Den kommunala bostadsförmedlingen, som Vänsterpartiet vill se i varje kommun, skulle kunna vara ansvariga för att tillgodose detta behov.

Vad som ovan anförs om allas rätt till bostad bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

7.1 Bostad Först

Som tidigare har nämnts är det vanligt i Sverige att kommuner organiserar boendelösningar för hemlösa personer. Här finns ofta en tanke om att individen gradvis ska kvalificera sig till ett bättre boende genom att t.ex. uppfylla krav på drogfrihet, att delta i behandling, eller att den boende inte får ha husdjur i den aktuella lägenheten.

Ett alternativ är att se på bostaden som ett grundläggande behov och att den är en förutsättning för att människor ska kunna ta itu med eventuella andra problem. Många människor som t.ex. har ett missbruk har även andra sociala problem och hemlöshet är inte ovanligt bland dem med ett långt gånget missbruk. Det har visat sig effektivt att se till att personen får en egen bostad samtidigt med övriga hjälpinsatser, t.ex. behandling för sitt missbruk, för att komma till rätta med såväl missbruk som andra sociala problem.

Metoden, som kallas Bostad Först har använts i flera länder, bl.a. Finland, Tyskland och USA. Den har även börjat användas med framgång i flera svenska kommuner: En av de slutsatser den förra regeringens hemlöshetssamordnare kom fram till var att Bostad Först med fördel skulle kunna användas av många fler av landets kommuner. Mot bakgrund av detta bör staten ta initiativ till att metoden ska få ytterligare spridning och användning.

Vad som ovan anføres om Bostad Först bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Nooshi Dadgostar (V)

Torbjörn Björlund (V)

Rossana Dinamarca (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Maj Karlsson (V)

Karin Rågsjö (V)

Mia Sydow Mölleby (V)